

Az erdélyi magyarok Romániában

1918–1922

Kelet-Magyarországon 1918. november első felében a budapesti történések és a hazatérő katonák forradalmasították a bányavidékeket, a nagyvárosi munkásságot és a helyi háborús közigazgatástól szenvedő parasztságot. A régióban katonai és szociális lázadások törtek ki, amelyek csak esetlegesen voltak nemzeti jellegűek. Megfékezésükre a kormány a helyi hatóságokhoz: az október végétől megalakult magyar és román nemzeti tanácsokhoz fordult segítségért. Mivel a falusi közigazgatás jelentős részben elmenekült, a városi hatóságok befolyása csökkent, a kb. 4000 fős erdélyi magyar katonai erő pedig elégtelen volt a rendfenntartásra, ezért csak a nemzeti tanácsok által szervezett nemzetőrökre számíthattak.

Ezt az új hatalmi berendezkedést két célrendszer osztotta meg. Míg a magyar/székely nemzeti tanácsok radikalizálódva a köztársasági mozgalomban gondolkodtak és csak fokozatosan került előtérbe az ország integritásának kérdése, addig a hasonló román szervezetek számára a saját nemzeti érdekek voltak az elsődlegesek.

Az elszakadás igénye

A Román Nemzeti Tanács (RNT) november 9-én Aradról ultimátumot intézett a kormányhoz, amelyben Kelet-Magyarország 26, románok lakta megyéje feletti hatalom átadását kérte. Mindezt a wilsoni önrendelkezés elvére és a közbiztonság megőrzésére hivatkozva tette. Az aradi tárgyalásokon (november 12–14.) Jászi Oszkár nemzetiségi miniszter önrendelkezési jogot ajánlott a román többségű területeknek, egyfajta kantonális közigazgatási rendszerben a béketárgyalásokig. A javaslatot az RNT képviselői elutasították

annak bonyolultságára hivatkozva. Második ajánlatként Jászi azt vetette fel, hogy a román többségű területeket teljesen az RNT fennhatósága alá rendelnék, amely képviseltetné magát a parlamentben, a helyi kisebbségek

(szászok, románok, magyarok) pedig az 1868-as nemzetiségi törvény védelmét élveznék. A román fél ezt is elutasította és a teljes elszakadás igényét jelentette be.

Ezek után került sor a gyulafehérvári román nagygyűlésre december 1-jén. Az előkészítés során az RNT-t alkotó erdélyi Román Nemzeti Párt egyes képviselői és a szociáldemokraták az egyesülés előfeltételének Románia demokratizálását tartották és Erdély részleges autonómiáját tervezték. A végleges határozattervezetbe azonban csak a demokratikus alapelvek kerültek be (választójog, sajtó- és gyülekezési szabadság, agrárreform, a munkásság jogainak kiterjesztése, széles körű

Erdély

Erdély mint földrajzi fogalom a 10–11. század óta használatos. Az eredeti alakja „Erdőelve”, *terra ultrasilva* volt, amely a Magyar Királyságnak az alföldi síkság keleti peremén emelkedő erdős hegyeken túli részét jelölte. A középkori latin *Transsylvania* megnevezés az „erdőn túli” tükörfordítása. Az Erdély szóból alakult ki a román *Ardeal* megnevezés is. Az erdélyi szászok saját elnevezése a *Siebenbürgen* (hét város) adja a régió német nevét. A középkorban a Bihari-hegység, a Meszes, a Radnai-havasok, a Keleti- és Déli-Kárpátok övezte országrész kormányzását a király az erdélyi vajdákra bízta. Magyarország három részre szakadása után, 1571-re alakult ki az Erdélyi Fejedelemség területe. A választott fejedelmek szuverén jogon uralkodtak ugyanazon a területen, amelyet addig az erdélyi vajdák a „király képében” kormányoztak. Ehhez kapcsolódtak a királyi felségterületből elhódított magyarországi részek, a Partium, valamint több csatlakozó keleti terület. A török kiszorítása után (1687) nem csatolták vissza Erdélyt Magyarországhoz, hanem fejedelemségként, majd nagyfejedelemségként (1765) külön kormányozták. 1848-ban kimondták az Erdélyi Fejedelemség unióját Magyarországgal, de az új birodalmi alkotmány értelmében 1849–1867 között külön kormányozták Bécsből. Az 1867. évi kiegyezéssel a császár, Magyarország királyaként és Erdély nagyfejedelmeként, érvényesnek ismerte el az 1848-as uniótörvényt. Ezután Erdély mint történeti-földrajzi fogalom élt tovább. A 19. század végén Királyhágón túli területként idesorolták a következő vármegyéket: Alsó-Fehér, Beszterce-Naszód, Brassó, Csík, Háromszék, Fogaras, Kis-Küküllő, Kolozs, Maros-Torda, Nagy-Küküllő, Szeben, Szolnok-Doboka, Torda-Aranyos, Udvarhely. Ezt az 56 ezer km²-nyi területet nevezzük történeti Erdélynek. A mai a köznyelvben általában (jelenkori) Erdély megnevezés alatt a trianoni békeszerződéssel Romániához csatolt összes volt kelet-magyarországi területet értjük (101 900 km²). Ezt csak felerészben adta a történeti Erdély, mert elcsatolásra került Máramaros, Szatmár, Szilágy, Bihar, Arad vármegye (27 900 km²) és a Bánság keleti része (Csanád, Krassó-Szörény, Temes, Torontál megyék, ill. részeik: 18 ezer km²). 1940-ben a II. bécsi döntéssel jelenik meg Észak-Erdély fogalma, amelyet a Magyarországhoz visszacsatolt terület (43 600 km²) megnevezésére használtak (Beszterce-Naszód, Bihar, Csík, Háromszék, Kolozs, Máramaros, Maros-Torda, Szatmár, Szolnok-Doboka, Szilágy, Udvarhely megyék, ill. részeik). A román tájszemléletben a trianoni békeszerződéssel Romániához került „Kárpáton túli” területeket *Transilvania*-nak nevezik. Újabban pedig Románia (Kárpátokon belül elterülő) északnyugati régiójának.

B. N.

A gyulafehérvári határozatok

„I. Erdély, Bánság és Magyarország összes románjainak meghatalmazott képviselői 1918. november 18-án [december 1-jén] nemzetgyűlésbe gyűlve Gyulafehérvárrt, kimondják a románoknak s az általuk lakott területeknek egyesülését Romániával. A nemzetgyűlés külön is kijelenti a román nemzet elidegeníthetetlen jogát a Maros, Tisza és Duna között elterülő egész Bánságra.

II. A nemzetgyűlés az általános választói jog alapján választandó alkotmányozó gyűlés összeüléseiig ideiglenes autonómiát tart fenn e területek lakosai számára.

III. Ezzel kapcsolatosan az új román állam szervezésére a nemzetgyűlés a következő alapelveket fekteti le:

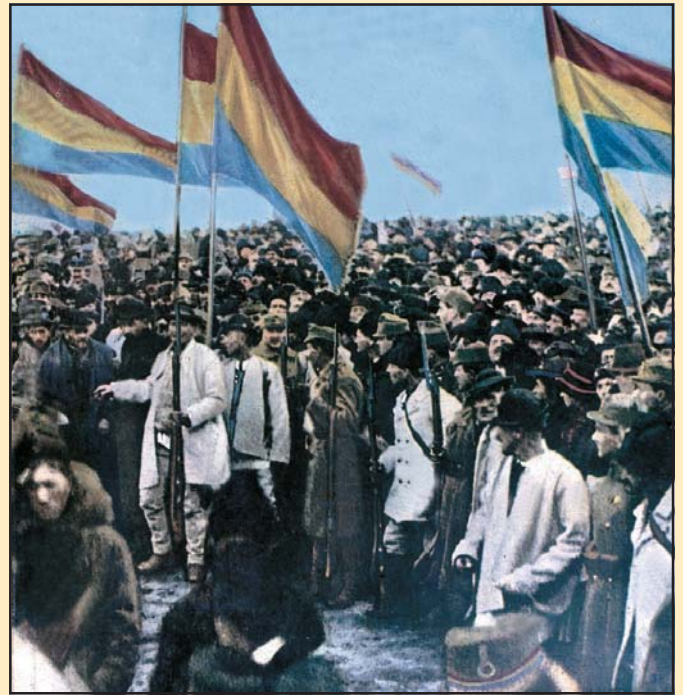
1. Teljes nemzeti szabadság az együtt lakó népek számára. Minden népnek joga van a maga neveléséhez és kormányzásához saját anyanyelvén, saját közigazgatással, saját kebeléből választott egyének által. A törvényhozó testületekben és az ország kormányzásában való részvételre minden nép népességének számarányában nyer jogot.

2. Egyenlő jog és teljes autonóm felekezeti szabadság az állam összes felekezetei számára.

3. Tiszta demokratikus uralom föltétlen megvalósítása a közélet minden terén. Általános, közvetlen, egyenlő, titkos, községenkinti, aránylagos választói jog mindkét nemű huszonegy évet betöltött személy számára a községi, megyei és törvényhozási képviselő választásánál.

4. Korlátlan sajtó-, egyesülési és gyülekezési szabadság; minden emberi gondolat szabad terjesztése.

5. Radikális földbirtokreform. Az összes birtokokat és különösen a nagybirtokokat össze kell írni. Ezen összeírás alapján, eltörölve a hitbizományokat és a szükség mértékében csökkentve a latifundiumokat, lehetővé teendő a földművelőknek, hogy maguknak legalább is olyan nagyságú birtokot (szántót, legelőt, erdőt) szerezhessenek, amelyet családtagjaikkal együtt megművelhetnek. Ennek az agrárpolitikának a

A gyulafehérvári román nemzetgyűlés, 1918. december 1.

vezérfonala egyfelől a szociális kiegyenlítés előmozdítása, másfelől a termelés fokozása kell hogy legyen.

6. Az ipari munkáságnak biztosítandók azok a jogok, amelyek a legelőrehaladottabb nyugati ipari államokban törvénybe vannak iktatva. [...]

IX. A nemzetgyűlés elhatározza, hogy az erdélyi, bánsági és magyarországi románok ügyeinek további vezetésére egy nagy nemzeti tanácsot szervez, amely teljes jogosultsággal bírand, hogy a román nemzetet képviselje a világ összes népei előtt, bárhol és bármikor és hogy megtegye azokat az intézkedéseket, amelyeket a nemzet érdekében szükségesnek lát.”

Részlet Románia alkotmányából

„Románia területéről

1. §. A román királyság egységes és oszthatatlan nemzeti állam. [...]

A románok jogairól

5. §. A románok faji, nyelvi vagy vallási különbségre való tekintet nélkül élvezik a lelkiismereti szabadságot, a tanszabadságot, a sajtószabadságot, a gyülekezési szabadságot, az egyesülési szabadságot, valamint a törvények által megállapított összes szabadságokat és jogokat.

6. §. A jelen alkotmány és a politikai jogokról szóló többi törvények megállapítják, hogy a román minőségén kívül milyen feltételek szükségesek e jogok gyakorlásához. [...]

22. §. A lelkiismeret szabadsága korlátlan.

Az állam az összes vallásfelekezeteknek egyenlő szabadságot és védelmet biztosít, amennyiben a gyakorlásuk nem ütközik a közrendbe, a jó erkölcsökbe és az állam szervezeti törvényeibe.

Az ortodox keresztény egyház és a görög katolikus egyház román egyházak.

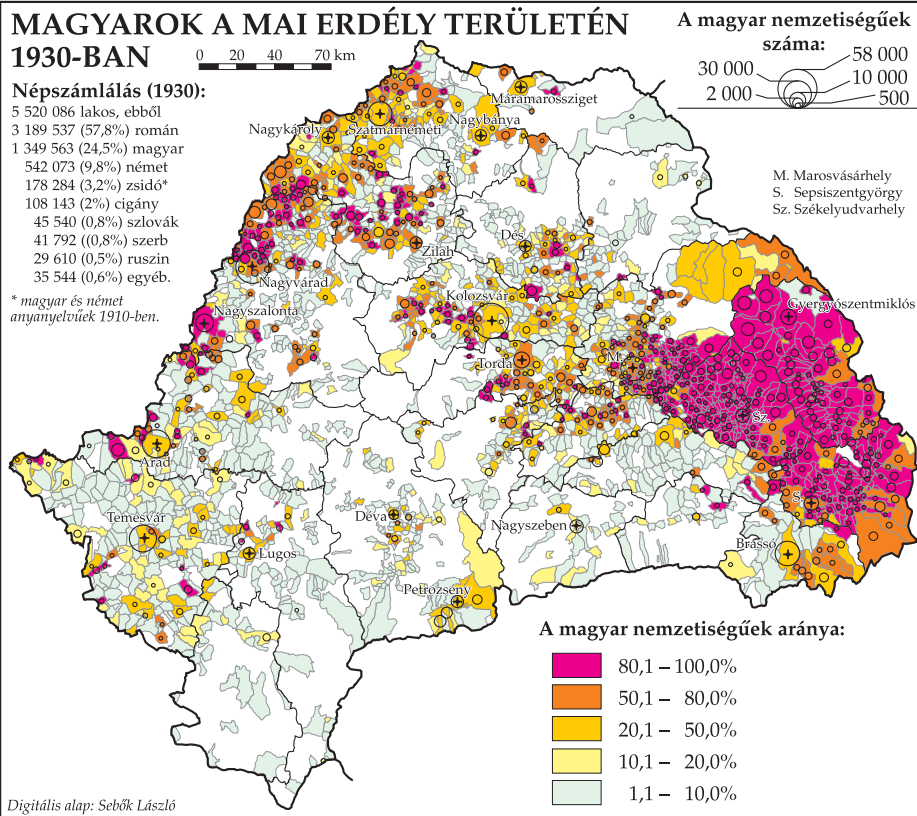
A román ortodox egyház a románok nagy többségének vallása lévén, az ortodox egyház uralkodó egyház a román államban; a görög katolikus egyháznak pedig elsőbbsége van a többi felekezetek előtt. [...]

137. §. A román állam különböző részeiben fennálló összes törvénykönyveket és törvényeket felülvizsgálat alá kell venni, hogy azok a jelen alkotmánnyal összhangba hozassanak és így biztosítsák a törvényhozás egysége.

Mindaddig érvényben maradnak.”

Rendelet a bírákra, ügyvédekre és közjegyzőkre vonatkozólag

„Az 1919. januárius 1-én kelt I. számú Decret alapján rendelem a következőket: 4. §. Az összes igazságügyi szervek (bírák, ügyészek, ügyvédek, közjegyzők) új hivatalos esküt kötelesek tenni, a következő szöveggel: »Esküszöm a mindentudó Istenre, hogy hű leszek I. Ferdinánd királyhoz és a román államhoz, szentül tisztelni fogom az ország törvényeit és a Consiliul dirigent decretjeit és rendeleteit és hogy becsülettel, lelkiismeretesen s pártatlanul töltöm be a reám bízott szolgálatokat és a hivatalos titkot megőrzöm. Isten engem úgy segítjen.«”

nemzetiségi jogok). Később a határozatnak csak az egyesülésre vonatkozó I. pontját szentesítette a román király. A magyarországi románság 1228 delegátusa elfogadta a határozatot, amelyet százezres tömeggyűlésen hirdettek ki. Majd a küldöttek 200 tagú Nagy Nemzeti Tanácsot választottak, amely kijelölte a 15 tagú erdélyi román Kormányzótanácsot. A Iuliu Maniu vezette, magát Erdély ideiglenes kormányának nyilvánító tanács (Consiliul Dirigent) december 7-től Nagyszebenben kezdte meg működését. Ezzel párhuzamosan a magyar kormány december 8-án Apáthy István kolozsvári professzort, az Erdélyi Magyar Nemzeti

Tanács elnökét a *kelet-magyarországi főkormánybiztosság* élére nevezte ki, amely kormányhivatalként próbálta vezetni a régió polgári igazgatását.

Kettős közigazgatás

A kialakult két közigazgatási, hatalmi és regionális nemzeti központ „versengését” a katonai események határozták meg. A *belgrádi katonai konvenció* többek között kimondta, hogy a magyar kormány köteles kiüríteni a Nagyszamos felső folyásától Marosvásárhelyig, majd a Maros mentén Szegedig húzódó vonaltól délre eső területeket. De engedélyezte, hogy az átadott terü-

leteken fennmaradjon a magyar közigazgatás. Már a konvenció aláírásának napján (november 13.) a román hadsereg megjelent a Keleti-Kárpátok soraiban és december elejére – 2-án Marosvásárhelyre, 4-én Besztercére, 6-án Székelyudvarhelyre, 7-én Brassóba vonult be – elérték a kijelölt demarkációs vonalat. A helyi magyar közigazgatás mint a béketárgyalásig a területet ellenőrző antantsapatokat fogadta a román katonaságot, komoly ellenállásra nem került sor. A gyulafehérvári nagygyűlést követő napokban a román csapatok néhány ponton átlépték a demarkációs vonalat, majd december 12-én Henri Berthelot tábornok, az antant Dunai Hadseregének parancsnoka, önhatalmúlag engedélyezte a román hadsereg előrenyomulását a Szatmárnémeti–Nagykároly–Nagyvárad–Arad vonalig. A román csapatok 1919. január közepére elérték a Máramarossziget–Nagybánya–Zilah–Csucsua vonalat.

Az erdélyi magyar és székely nemzeti tanácsok 1918. november közepétől a román önrendelkezési törekvésekre válaszul *Erdély autonómiája* mellett foglaltak állást. Az önálló székelyföldi államalakulat terve is felmerült. December 22-én Kolozsvárt 40 ezer résztvevővel népgyűlést tartottak, ahol nemzeti jogegyenlőséget követeltek az „egységes és csonkítatlan Magyarországon” belül. A hatalomváltás során, a közigazgatási vákuumhelyzetekben, önálló helyi hatalmi központok kialakítására is kísérletek történtek (Temesvár: Bánáti Köztársaság, Székelyudvarhely: Székely Köztársaság, Bánffyuhnyad: Kalotaszegi Köztársaság).

A nagyszebeni Nagykörút. Képeslap, 1910 körül

Román nemzeti lobogók a kolozsvári Mátyás-szobron, 1921

A karansebesi gimnázium épületére kítűzik a román zászlót

Román intézkedések

A bevonuló román csapatok – amelyek 1919. április 20-án foglalták el Nagyváradot – mindenhol bevezették a sajtócenzúrát, a kijárási tilalmat, a botbüntetést, betiltották a politikai, ill. a társadalmi szervezetek működését, emellett megszüntették a gyülekezési, valamint az utazási szabadságot.

1919. január 15-én Grandpierre Emil törvényszéki bíró, kolozsvári főispán egy bizottság élén Nagyszebenben tárgyalást folytatott Iuliu Maniuval, a Kormányzótanács vezetőjével. A bizottság álláspontja – a végleges állami jogi helyzet rendezését a béketárgyalásoktól várva – az volt, hogy a közigazgatás Erdély magyarlakta területein legyen magyar, a románokon román, a vegyeseken vegyes. A tisztviselőktől pedig ne követeljenek esküt, hanem elégedjenek meg fogadalommal, melynek szövegét magukkal vitték. A Kormányzótanács a javaslatot nem fogadta el. A román katonai egységek segítségével ellenőrzésük alá vonták a vasút és a posta működését is. Márciusban a kolozsvári bíróságokat, májusban a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemet és a Nemzeti Színházat is átvették a román hatóságok. 1919 szeptemberétől az állami középiskolák is román tannyelven működtek. A közalkalmazottakat és ügyvédek, vasutasokat a román királyhoz kapcsolódó hűségükre kötelezték, amelyet ők a béketárgyalások lezáratlanságára hivatkozva megtagadtak. Ez szavazati jog-, állás- és nyugdíjvesztéssel járt. Így jelentős részük Magyarországra menekült. 1918–1920-ban kb. 145 ezren távoztak Magyarországra, döntően a városi középosztály és a hivatalnokréteg képviselői. Az egzisztenciális helyzetet

súlyosbította a katonai hatóságok által a városokban végrehajtott lakásrekvirálás.

A kelet-magyarországi fő kormánybiztoság felszámolása (1919. január) és vezetőjének letartóztatása után Grandpierre Emil vezetésével titokban működött egy ún. *Erdélyi Központ*, amely egyrészt a budapesti, ill. szegedi politikusokkal tartotta a kapcsolatot, másrészt szervezte a passzív tisztviselői ellenállást, s a lehetőségekhez mérten anyagi támogatásban részesítette az intézményeket és a tisztviselőket, végül nem utolsósorban információkat közvetített a béketárgyalásokra készülő budapesti körökhöz és az erdélyi magyar vezetőkhez.

Magyar szervezetek

A trianoni békeszerződés aláírása után a kisebbségi sorba került több mint másfél milliós magyarságnak meg kellett keresni a román állami keretekbe való berendezkedés lehetőségeit. Az állásban maradt magyar postások, tisztviselők, ügyvédek már júliusban letették a hűségüket. Szeptemberben megkezdődött a földreform végrehajtása, és ezzel kapcsolatos kárenyhítés (fellebbezések, ügyintézés a birtokkiszajátítások körül) megkerülhetetlenné tette a politikai érdekvédelem kérdését. Grandpierre és a volt magyar állami közigazgatási vezetők csoportja az 1919 decemberében Románia által is aláírt *kisebbségvédelmi szerződés* alapján külföldi segítséget várt a magyar sérelmek orvoslására. Ennek érdekében 1920 novemberétől egy olyan szervezet létesítésében gondolkodtak, amely a magyarságot közjogi személyként képviselhetné azon Népszövetség előtt, amely az említett szerződésben jogosítványokat kapott a kisebbségi sérelmek kivizsgálására. Ennek nyomán jött létre a *Magyar Szövetség* 1921. január 9-én.

Ugyanakkor jelentkezett egy másik, fiatalabb, polgári radikális, szociálisan érzékeny csoport, amely a román államkeretekbe való beilleszkedést, a magyarság demokratikus megszervezését szorgalmazta. Lojalitást ígértek Romániának, ha az demokratizálódása során nemzeti autonómiát ad az oda-csatolt magyar közösségnek. Ennek az

Kós Károly (Temesvár, 1883 – Kolozsvár, 1977)

Építész, író, szerkesztő. Mérnöki diplomájának megszerzése után (1907) a magyar építészet egyik korszerű stílusváltozatát hozta létre. Ugyanakkor az erdélyi regionális kulturális hagyományok megjelenítője. Az I. világháború után Erdélyben maradt és 1920 végétől sürgette az ottani magyarság alulról építkező megszervezését. Pártalapítási kísérlete után bár pozíciót kapott az Országos Magyar Pártban, de kiszorult a politikai életből. 1924-ben megalapította az erdélyi írók önálló könyvkiadó vállalatát, az Erdélyi Szépművészeti Céhét. 1927-ben sikertelenül kísérletezett a Magyar Néppárt újraelakításával. 1931-től szerkesztette az *Erdélyi Helikon* c. folyóiratot, ugyanakkortól egyik alapítója és vezetője volt a romániai magyar képzőművészek szervezetének, a Barabás Miklós Céhnek. 1939–1940-ben a Magyar Népközösség társadalmi szakosztályának vezetője volt. A II. bécsi döntés után a kolozsvári Mezőgazdasági Főiskola tanáraként működött, építészetet tanított. 1945–1946-ban a Magyar Népi Szövetség Kolozs megyei elnöke és nemzetgyűlési képviselő Bukarestben (1946–1948). Nyugdíjba vonulása után (1953) főleg irodalommal foglalkozott.

B. N.

eszmekörnek meghatározó képviselője volt Kós Károly építész és Paál Árpád újságíró.

1921–1922-ben lényegében ez a két csoport – a pozícióörző hagyományos erdélyi magyar elit (beleértve az egyházak vezetőit is) és a sajtónyilvánosságot inkább meghatározó, a demokratikus önszerveződést, a politikai, gazdasági, társadalmi modernizációt sürgetők – versenyeztek egymással a romániai magyarság képviselőtének megszervezéséért.

Az *egységes érdekképviselet* létrehozása a diszkriminatív román nemzeti-széppolitikával szemben elkerülhetetlen volt. A Romániához került magyarságnak az oktatási és földreformsérelmek miatt biztosítani kellett a politikai képviseletét. Ehhez pedig politikai pártként részt kellett venni a választásokon. (1921 tavaszán a magyar egyházfők is letették a hűségüket.)

1921 nyarán az „aktivisták” létrehozták a *Magyar Néppártot*, majd júliusban ennek integrálása érdekében a „passzivisták” egyesültek a néppártiakkal a *Magyar Szövetségben*, amelyet báró Jósika Sámuel, a magyar főrendiház

Menekült magyar család vagonlakása, 1920

utolsó elnöke (a legmagasabb rangú erdélyi méltóság) vezetett. A szövetség a romániai magyarság közjogi képviselőjének tekintette magát. A bukaresti kormányzat, mondva csinált indokokra hivatkozva, 1921 októberében a szervezet működését felfüggesztette.

Az 1922-ben várható választásokra előbb januárban a Néppárt, majd februárban Grandpierrék *Magyar Nemzeti Párt*ként újjászervezték magukat, és megegyeztek a közös jelöltekben. Ez azonban nem segített azon, hogy a magyarság jelentős része nem szerepelt a választói névjegyzékben, ill. a magyar jelöltek döntő többségét a legkülönbözőbb kifogásokkal fel sem vették a vá-

lasztási listára. Ilyen és hasonló választási visszaélések miatt 3-3 magyar jutott 1922 márciusában a képviselőházba és a szenátusba (a magyar lakosság arányszáma szerinti 25–30 helyett). Miután 1922 őszén a Magyar Szövetség működését továbbra sem engedélyezték, a két magyar pártalakulat vezetői 1922. december végén közös politikai szervezetet hoztak létre *Országos Magyar Párt* elnevezéssel, amely lényegében a szövetség programját vitte tovább. Ezzel egyúttal megakadályozták, hogy a magyarság képviseletére román politikai pártok hozzanak létre szervezeteket.

BÁRDI NÁNDOR

Olvasóinknak a következő köteteket ajánljuk: Szász Zoltán: *Forradalmak és nemzeti mozgalmak a Monarchia összeomlása után (1918–1919)*. In: Köpeczi Béla (főszerk.): *Erdély története*. III. k. Bp., 1986. 1701–1732.; Kós Károly–Paál Árpád–Zágoni István: *Kiáltó szó. A magyarság útja. A politikai aktivitás rendszere*. [Kolozsvár, 1921.] Bp., 1988.; Szász Zoltán: *Erdély a Román Királyságban*. In: Glatz Ferenc (szerk.): *Magyarok a Kárpát-medencében*. Bp., 1988. 212–217.; Fráter Olivér: *Erdélyi magyar helyzetkép 1916–1919-ben*. Bp., 2003.

Paál Árpád (Brassó, 1880 – Nagyvárad, 1944)

Jogi végzettség után Székelyudvarhelyen megyei tisztviselő, főjegyző, majd 1918-ban alispánnak nevezték ki. A Székelyföld egyik vezető politikusa, a független Székely Köztársaság tervének megalkotója. Az impériumváltás után kétszer tartóztatták le, több mint egy évet töltött vizsgálati fogságban. 1920-tól Kolozsvárt újságíró az akkor polgári radikális ideológiát képviselő *Keleti Újságnál*. Ugyanakkor a *Napkelet* c. folyóirat főszerkesztője, 1921-ben az erdélyi magyar nyilvános politikai vitákat megindító *Kiáltó szó* c. röpirat társszerzője. Az Országos Magyar Párton (OMP) belül (1922–1924 között alelnöke, 1927–1931 között parlamenti képviselője) az „aktivista” csoporthoz tartozott, demokratikus-liberális álláspontot képviselt, a zsidóság és a munkásság integrálását szorgalmazta a magyar népközösségbe. 1925–1927 között az *Újság* c. lap főszerkesztője, majd az időközben az OMP hivatalos lapjává vált *Keleti Újság* munkatársa. 1932–1944 között a nagyváradai katolikus *Erdélyi Lapok* főszerkesztője. A lap nemzetiszocialista és antiszemita beállítottságú volt. 1940 után az Erdélyi Párt parlamenti képviselője. Az 1920-as években fogalmazta meg a nemzeti autonómiáért elvárható kisebbségi lojalitás elvét. Az évtized fordulóján már a székelyföldi autonómiában látta a megoldást. Az 1930-as években a hitleri politikától várta a trianoni határok revízióját. **B. N.**

Az „aktivisták”

A Kós Károly és Paál Árpád képviselte „aktivizmus” nem jelentett együttműködést a mindenkori kormánnyal, hanem inkább az impériumváltással Romániához került *magyarság önszerveződését*, megmaradt intézményeinek megújítását, új társadalompolitikát szorgalmazott a „passzivisták” (vezetőjük: Grandpierre Emil) kíváró, sérelmi politizálásával szemben. Kósék Erdély történelmi különállásából fakadó autonómiáját hirdették; céljaikat az erdélyi Román Nemzeti Párttal és a német politikai szervezetekkel együttműködve kívánták elérni. Az 1922 decemberében létrejövő Országos Magyar Pártban a regionális autonómia hívei helyett a *kisebbségi autonómia* mellett síkraszálló, az „örló szú az idegen fában” politikai stratégia mellett érvelő, kolozsvári konzervatív csoport tagjai kerültek meghatározó pozíciókba. **B. N.**